

ZÁL ÉS RUDÁBE.¹⁾

(Firduszi Sáhnáméjából.)

1. Zál meglátogatja Mihrábot Kábulban.

Egy időben *Zálzer* föltette magában,
Körútat fog tenni széles az országban.
Bölcs elméjű nagyok vele együtt voltak,
Hatalmasok, dicsők, mint ő maga, olyak.
Elutazott előbb *India* földére,
Onnan *Danbar*,²⁾ *Murg*,³⁾ *Maj*⁴⁾ s *Kabul*⁵⁾ felé tére.
Számára mindenütt trónust helyezének,
Élvre várta őt ott bor, zene és ének.
Nyitva állt kincstára, szögre tűzte gondját,
Ahogy ilyen muló földi létben szokták.
Zábul országából *Kábul* földre ment el,
Fénynyel és pompával, mosolygó vig kedvvel.
*Mihrab*⁶⁾ nevű ember volt a király itten,
Előkelő, nagy volt, úr tömérdek kinesen.
Mint a nemes ciprus deli alkatára,
Tavas volt az arca, fácska módra jára.
Mágusoktól⁷⁾ nyerte magas-röptű lelkét,
Bajnokoktól vállát, *mobedektől*⁸⁾ eszét.
Származást ő *Zohák*⁹⁾ arab törzsétől vett,
Hatalmában birta egész *Kábul* földet.
Évi adót küldte hűbér gyanánt *Szám*-nak,
Harcai urával sikerre nem váltak.
Szám fiáról mihelyt bizonyos hirt halla,
Kábul városából kiindult hajnalba.

Ellátta volt magát lovakkal és kincscsel,
 Rabszolgákkal bőven, ami kellett, minddel.
 Vitt aranyat, pézsmát, rubintot és ámbrát,
 Hódprémet és selymet, aranyhímes ruhát,
 Királyi koronát, ékkövekkel rakva,
 Csillogó gyémántot, kőöntyűt a nyakra.
 Országá nagyjait, mind ahogy csak tudta,
 Hadsergét is vitte magával az útra.
 Mihelyt a nagy *desztán*,¹⁰⁾ *Szám*-nak fia hallá,
 Hogy fő emberivel közelg a sáh hozzá:
 Eléje ment s szava ajkairól folyván,
 Üdvözölte szépen méltósága módján.
 Türkizekkel rakott trónra ültek ketten,
 Szívüket kitárták, lakomáztak kedvben.
 A hősök számára asztalt terítének,
 Körülülték nyomban víg urak, legények.
 Piros borral töltve járt a pohár rendre,
Mihráb királyt *Zálzer* éles szemre vette.
 Kedvére volt neki *Mihráb* király képe,
 Keblében a szive hevesen vert érte.
 Elbámulván eszén s tudásán a hősnek,
 Így szólott ő róla: „Soha sem hal ő meg!”
 Amint *Mihráb* fölkel *Zál*-nak asztalátul,
Zál a hős vállára s karjaira bámul.
Zálzer ekkor így szólt nagyjaival szemben:
 Van-e, ki ruháját hordja ennél szebben?¹¹⁾
 Van-e, ki versenyre vele mehessen ki,
 A labdáért¹²⁾ vele nem versenyez senki.
 Országnagyok közül egy kiváló férfi,
 A nagyhírű hőshöz e szökat intézi:
 „Ott a függöny megett¹²⁾ van neki egy lánya,
 Ragyogó napfénynél tündöklőbb a bája.
 Tetőtől talpáig elefántcsont fehér,
 Termete mint platán,¹³⁾ arca édent¹⁴⁾ felér.
 Sötét haja fürte ezüst vállán függ le,
 Bodros fejét mintegy rabbilincsbe¹⁵⁾ fűzve.

Cseresznye a szája, gránátvirág ajka,
 Ezüst kebeléről két gránát kihajta,
 Mint pázsit közt nárcisz, ragyog szeme párja,
 Sötét szempillája hollónak a szárnya.
 Mint *tarázi*¹⁶⁾ két ív, szemölde úgy feszül,
 Pézsma veszi körül hímes szegélyzetül.
 Ki látni vágy holdat, szép arcára nézzen,
 Aki keres pézsmát, haja pézsma épen.
 Egészen valóban ragyog, mint az éden,
 Ruhája és maga úszik díszben, fényben.
Zál felindult szívvel hallgatva állt ottan,
 Szívnyugalma, esze eltávozott nyomban.
 Ha valaki egyszer letért a jó útról,
 Nehéz annak oda visszatérni újból.
 Egész hosszú éjjel búbánat, gond tépték,
 Megszerette a lányt, nem látta bár képét.¹⁷⁾
 Sugárral a nap feljövén a hegyre,
 Fehér kristályfényű lett a világ egyre.
 Fölnyitatta *Zálzer* sátorán a függönyt,
 Hősök jöttek hozzá, baljukon kard függött.
 A *pehleván*¹⁸⁾ körül rendre fogtak helyet,
 Tiszti rangjuk szerint, kinek amint kellett.
Kábulisztán ura, *Mihráb* is elméne
Zábulisztán hőse, *Zál* trónja elébe.
 Mihelyest a sátor ajtajához ére,
 Fölhangzott a parancs: rögtön ereszszerék be.
 Beméne a király a hős sátorába,
 Mint termő fa, melynek rakva minden ága.
 Megörüle *Zálzer*, üdvözölte fennen,
 Leülteté aztán a legelső helyen.
 Szóla hozzá *Zálzer*: „Bármit kérj, megadom,
 Kell koronám, trónom, pecsétgyűrűm,¹⁹⁾ kardom?”
 „Királyi nagy felség! szóla *Mihráb* hozzá,
 Hatalmas, győzelmes, parancsosztó nagy sáh,
 Tőled én, ha szabad, csak egy dolgot kérek,
 Hajolni e szóra nem tartom nehéznek.

Jere palotámba, mulass, vigadj velem,
 Felragyogó napként ragyogjon a lelkem.“
 Ószhajú *Zál* szóla: „Nem lehet megtennem,
 Palotádban, uram, nincs énnekem helyem.
Szám atyám ha hallja, nem nyugszik meg benne,
 A sáhnak is szintén inyére nem lenne,
 Hogy bort iszunk együtt, lerészegszünk itten,
 S bálványimádókkal²⁰⁾ mulatunk meghitten.
 Ezenkívül bármit megteszek én érted;
 Boldog vagyok, hidd el, ha láthatom képed.“
 Megértvén ezt *Mihráb*, áldást monda rája,
 „Eretnek vagy bizony!“ gondolta magába.
 Királyi székéről megindula büszkén,
 Szavával az áldást még tovább is fűzvé.
 Amint *Szám*-nak fia megtekinté hátban,
 Dicsérte őt folyvást, mint érdemlé, bátran.
 Azelőtt *Mihráb*-ra egy sem nézett volna,
 Mint *divimádóról*,²¹⁾ beszéltek csak róla.
 Nem lévén ők együtt egy hiten, egy elven,
 Nem merték dicsérni megeresztett nyelven.
 De a fényes lelkű hőst hallván, hogy szóla,
 Ők is meleg szókkal nyilatkoztak róla.
 Dicsőítő szókkal egymásután jöttek
 Világhírű hősök, nemesek és főbbek.
 Termetesnek, szépnek, szerénynek is mondják,
 Dicsérik illemét, méltóságos módját.
Zál-nak szive örült szerelemre tére,
 Urrá lett a szive, nem figyelt az észre.
 Mily igazat szólott az az arab régen,
 Kinek bölcs mondása hangzik ilyenképen:
 Lovamnál, míg élek, más barátom nincsen,
 A forgandó ég csak egyedül meghittem.
 Kedves nekem nem kell, puhulttá tesz végre,
 Eszes barátaim kigúnyolnak érte.²²⁾
Zál a nehéz gondtól szívbeteg lett végre,
 E gondolat szívét hánytorgatta, tépte.

Az a hallott beszéd bilincset vert rája,
 Törbe ejté szívét *Rudábé*-nak bája.
 Feje fölött az ég jó sokáig forga,
 Meggyűlt szerelmével szívének a dolga.

2. Rudábe tanácsot tart cselédeivel.

Történt volt, hogy *Míhráb* hajnalhasadáskor
 Fölkele és büszkén kimene a várból.
 Büszke lépteivel háremébe méne,
 Két igéző szép nap ragyogott feléje.
Rudábe az egyik, bájos arcu lánya,
Szindokht volt a másik, gyöngéd, okos párja.
 Ragyogott a hárem, mint tavaszi éden,
 Szín, illat s festménynyel ékesítve szépen.
 Szép *Rudábe* előtt ámulattal állva,
 Istennek áldását könyörögte rája.
 Lenge ciprust látott szép holddal fölötte,
 Korona volt fején ámbrából kötözve,
 Nehéz arany-hímmel s drágakővel fedve,
 Oly ragyogó, fényes, mint az éden kerte.
 Felesége *Szindokht* *Míhráb*-hoz így szóla.
 Sötétpiros ajka fehér gyöngyöt²³⁾ szórva:
 „Hogyan érzed magad, mondd csak, édes férjem,
 Mostoha sors keze soha el ne érjen.
 Milyen ember *Szím*-nak ezüsthajú ifja?
 Fészket kíván rakni, vagy a trónt áhítja?
 Fogékony-e keble férfit érénnyre?
 Vitézlelkű nagyok nyomaiba lép-e?”
 Ekkor aztán *Míhráb* válaszolt eképen:
 „Halljad, ezüstkeblű,²⁴⁾ rózsaaarcú²⁵⁾ szépem,
 Bátorságra nincsen vitézek közt senki,
 Aki *Zál*-lal merne versenyre kikelni.
 Testi erejére nincsen neki mása,
 Nem lát olyan szépet képcsarnokok vászna.²⁶⁾

Mint oroszlán harcol, mint elefánt békül,²⁷⁾
 Nilus-áldás²⁸⁾ árad keze intésétül.
 Néha-idő jártán aranyat hint szerte,
 Csatára ha megyen, fejeket vág rendre.
Ergerdn-nak²⁹⁾ pírja ragyog arca színén,
 Lelke, vére ifjú, szerencsége szintén.
 Krokodilus lovát ha megüli büszkén,
 Harcol, mint a sárkány, s hamvaszt csata üszkén.
 A kemény sárföldet megitatja vérrel,
 Remeg ottan minden, hol handsárja kékel.
 Hibája csak annyi: haja galambfehér,
 Irigye sem talál egyéb hibát ennél.
 Fehér bár a haja, jól illik az neki,
 Szívnek alvó lángját szerelemre kelti.
 Amidőn *Ruddibe* hallá e beszédet,
 Mint a gránátvirág,³⁰⁾ arca lángban égett.
Zál szerelme keblét csupa lánggá tette,
 Nyugalomnak, észnek nem maradt hely benne.
 Ahová ész helyett a szenvedély fészkel,
 Ottan többé szóba nem állnak az észszel.
 Az a nőismerő mily igazat szóla:
 Asszony előtt férfit soha ne hozz szóba.
 Szívében a nőnek a *div* rakott fészket,
 Férfiemiítésnél kísértésre ébred.³¹⁾

Őt szolgálóleány végze tisztet nála.
 Mind az öte hű volt, kegyében is álla.
 Cselédihez ekkor ily szavakat ejte:
 „Halljátok, mi eddig szívembe volt rejtve.
 Egytől egyig nekem meghitteim vagytok,
 Cselédeim ámbár, nekem vigaszt adtok.
 Titkomat mind ötnék föltárom tinéktek,
 Arra kérlek csupán, jól megőrizzétek.
 Szerelmem úgy gerjed, mint ha tenger csapkod,
 S lázas szenvedélylyel egekig ver habot.
Zál-nak szerelmére gerjedt szívem lángja,
 Lelkem álmoképben szüntelen őt látja.

Szerelmével telve szívem, eszem, lelkem,
 Álomban és ébren szemem előtt lebben.
 Tiveletek együtt gyógyírt kell most lelnem,
 Megmenteni büntől beteg szívem, lelkem.
 Titkomat másnak nem, csak tinektek mondtam,
 Mert szerettek engem, s hívek vagytok hozzám.⁴

A leány cselédi elámultak rajta,
 Hogy királyok sarja esett ilyen bajba.
 Feleletadásra helyükről felállván,
 Mérgesen ugráltak, mint a gonosz *Ármány*.³²⁾
 „Világ urnőinek ékes koronája,
 A legnagyobb urnak legbüszkébb leánya.
Hindosztántól Csinig dicséreted zendül,
 Ragyogsz, mint a gyűrű a háremben belül.
 Lengébb ciprust kertben nem lehetne lelni,
 Te fényedhez képest fiastyúké³³⁾ semmi.
 Arképedet küldték *Kánudsba*³⁴⁾ és *Májba*,³⁵⁾
 Arképedet birja Napnyugatnak³⁶⁾ sáhja.
 Nincs hát szemeidben pirító szemérmed?
 Királyi atyádat semmibe se vészed?
 Akit kebeléről eltaszított atyja,
 Szenvedélyed azt most keblére fogadja.³⁷⁾
 Kit a hegyek között nagyra nevelt madár,
 És a világ előtt bélyeget hordva jár.³⁸⁾
 Soha eddig anya nem szült öreg embert,
 Méltatlanabb gyermek anyától még nem lett.
 Kinek pénzma haja s kláris ajka vagyon,
 Öregért lángoljon, csodálatos nagyon!
 Szerellemmel imád egész világ téged,
 Képcsarnokok falán található képed.
 Oly szép a te hajad, termeted és orcád,
 Férjedül a nap is leszállhatna hozzád.⁴
Rudábe szívlángja felcsapott e szókra,
 Mint mikor a tüzet dühös szélvész hordja.
 Felindult haraggal a lányokra rival,
 Lángoló arcával, szeme villámival.

Felforrott a harag és dühösség benne,
 Sötét szempilláit mély redőkbe szedte,
 Haragos' szavakkal hozzájok így szóla:
 „Nem hajtok én, lányok, kötekedő szóra;
 Ha csillagba volna szerelmes a lelkem,
 Ki tudna a holddal kárpótolni engem?
 Számba se vesz rózsát, aki szeret porba,
 Bár a rózsza pornál bedvesebb százszorta.
 Kinek testi baját enyhíti az ecet,
 Gyógyításul annak édes méz nem tetszhet.
 Nem kell nekem császár, sem sinai *fagfur*,³⁹⁾
 Sem koronahordó persiai nagyur.
 Számomra *Szám* fia, *Zál* egyedül termett,
 Meghódíta engem hős, daliás termet.
 Nevezzék bár őtet ifjunak vagy aggnak,
 Nekem üdvöt csak ő, és nem mások adnak.
 Kivüle más senki nincs szivembe zárva,
 Ő foglal el csupán, nem gondolok másra.
 Őt választá szivem, nem láttam bár soha,
 Amit róla hallék, lett szerelmem oka.⁴⁰⁾
 Szerelmessé engem nem haj és arc tettek.
 Elragadták lelkem nemes, vitéz tettek.“
 Beavatván őket szívének titkába,
 Amidőn elmondá bús szívét mi bántja,
 Így szólottak hozzá: „Cselédeid volnánk,
 De szeretünk szívből s te titkot bízol ránk.
 Te tudod legjobban, mit parancsolsz nekünk,
 Parancsodtól csupán üdvöst remélhetünk.“
 „Lenge, karsu ciprus!“ egyik hozzá így szólt,
 „Vigyázz, nehogy más is megtudja e titkot.
 Bár lehetne mint mi, százezer ily hived,
 S minden földi elme szolgálhatna téged.
 Ha e célra bűbájt⁴¹⁾ kell tanulni nekünk,
 Kuruzslással, csellel szemeket igéznünk:
 Boszorkányok leszünk, madár-szárnnyon szállunk,
 Orvosságért rohan zerge-röptű lábunk,

S leljük bár a sáhot a fényes hold mellett,
 Zsámolyodnál, meglásd, foglal ő majd helyet.“
 Rubin-mosoly lebbent *Rudábé*-nak ajkán,
 Ráborult a lányra, s így beszéle aztán:
 „Ha te ezt a tervet végrehajtod nekem,
 Számodra majd akkor dús gyümölcsfa terem,
 Minden reggel újra rubinnal lesz rakva,
 Gyümölcsét csak okos, hű barátom kapja.“

3. Rudábe cselédei Zál kikémlésére mennek.

Felkeltek a lányok s azonnal menének,
 Gyógyírt keríteni szenvedő szegénynek.
 Hímes selyem ruhát szép-magukra vettek,
 Illatos rózsákat hajuk közé tettek.
 Mind az öte elment a folyó partjára,
 Melyet lepett tavasz színe, illatárja.
 Az év első hava, *Ferverdin*⁴²⁾ volt épen,
 Zál sátora állt a folyó közelében.
 A lányok a folyó túlpertjára tértek,
 S maguk közt a hősről sok szépet meséltek.
 Folyónak a partján rózsát szedtek maguk,
 S rózsaliget módján ragyogott az arcuk.
 Sok helyet bejártak, rózsáikat tépve,
 A sok rózsa alig fért már a köténybe.
 Sátrából a *desztán* figyelmes lett rájuk,
 Megkérdezte nyomban, kik a rózsás lányok?
 Megszólal egy harcos, elmondá a hősnek,
 Hogy a lányok *Míhráb* kastélyából jönnek.
 Cselédek ők, kiket rózsaligetébe
 Rózsát szedni küldé *Kábulisztán* szépe.
 Felsóhajt az ifjú, e beszédet hallván,
 Szerelmétől arca majd piros, majd halvány.
 Szolgájával együtt elindula aztán,
 Folyó partján járt-kelt világgyőző *desztán*.

A lányokat látva *Zál* jární túl ottan,
 Szolgájának íjját felajzotta nyomban.
 Gyalogszerrel volt csak, vadász-ember módon,
 A túlparton feltűnt egy fekete sólyom.
 Piros arcu szolga íjját nyújtja készen,
 Átvevé az ifjú, nyugtatá balkézen.
 Zajos riasztásra vízből madár rebben,
 Kilőtte rá nyílat az ifjú hős sebtén.
 A madár kört írva le a földre szédül,
 A víz nádas partja piros lett a vértől.
 Szólott cselédjéhez: „Menj a túlsó szélre,
 Hozd el azt a szárnyast, mely ott fekszik vérbe.“
 Át is kelt a sajkán nagy hirtelenséggel,
 S maga-tartva, büszkén a lányokhoz mén el.
 Szólt az egyik leány a holdarcu széphez,
 A nagyhirű hősről egyet és mást kérdez:
 „Ki ott az az arszlán, elefánt-szép testtel?⁴³⁾
 Melyik ország sáhja, hovávaló ember?
 Aki oly ügyesen lődözi a nyílat,
 Olyannal az ellen, bizony, meg nem víhat.
 Nem láttam én soha szebb lovagot ennél,
 Nincs olyan, ki vele nyíllövésben felér.“
 Ajkát harapdálva a deli legényke,
 Sáhja érdekében eképen beszéle:
 „*Szám*-nak fia *Zál* ő, vitéz ura Délnek,⁴⁴⁾
 Ki a *desztán* nevet sáhoktól nyeré meg,
 Nem adott az ég se ily lovagot többet,
 Ilyen jeles, mint ő, nem taposott földet.“
 A cseléd-lány ajkát hamis mosoly lepte,
 S így szólt az ifjuhoz: „Ilyet ne fecsejg te!
 Ragyogó szép hold⁴⁵⁾ van *Mihráb* háremében,
 Magasabb mint sáhod, egész fejjel épen.
 Termetére ciprus, elefántcsont feste,
 Feje pézsmás hajból koronával fedve.
 Két nárcisz-szem villog szemöldök éjjelébül,
 Orra ezüst nádként metszve szép gyöngédül.

Szája piciny, mint szív, mit bú szorít szűkre,
 Békótvérő bilincs fodros haja fürte.
 Igéző két szemét kéjvágy villogtatja,
 Tulipánt az arca, pézsma-illat haja.
 Szive lehelle a ajkain át lebben,
 A kerek nagy földön nem ragyog hold szebben.
Kábul vidékéről ballagtunk el ide,
 A *zábuli* sáhnak jöttünk eleibe,
 Hogy úrnőknek ajkát, melynek piros színe,
Szám fia ajkával hozzuk kívánt frigyre.
 Egymáshoz ők méltók, örömünk vón benne,
 Ha *Zál* és *Rudábe* egy kebellé lenne.
 A lányoktól ezt a kedvező hirt hallván,
 E beszédre rubin pir futott el arcán;
 A széparcu lányhoz szólt illetésképen:
 „Ragyogó nap holddal összeillik épen.
 Ha a végzet két lényt egygyé akar tenni,
 Mindkettőnek szívét szerelemre kelti.
 Ha szakítást akar, nem várva beszédet,
 Párat a párjától elszakít a végzet.
 Frigyet kötöz titkon, szétszakítja nyiltan,
 Ez is, az is régen szokásiban így van.
 Aki arra vágyik, hogy hű legyen párja,
 Kényelemben tartsa, háremébe zárja.
 Ki leányát óvja, hogy ne legyen rosszszá;
 Ne hagyjon eljutni piritó szót hozzá.
 Szólt a kakas-sólyom társához, mely üle
 Tojásin szárnyával költésre készülve:
 „Ha e tojásból te jércét költesz nekem,
 Elveszed jövőben kicsinyektől kedvem.“
 Lányoktól a fiu mosolygva megjőve,
Számnak nemes fia ezt kérdezi tőle:
 „Mit mondtak neked, mért e mosoly nálad?
 Mért mutatod fogad, vonogatod szádat?“
 Az ifjú a hősnek elmondá mit hallott,
 Kit a kedves beszéd nagy öröme hangolt.

Azután így szólt a holdarcu kegyeltnek,
 „Menj legottan vissza, a lányokat leld meg.
 Mondd, a rózsakertből ne menjenek még el,
 Mehetnek majd később, rózsán kívül pénzzel.
 Vissza föl a várba sietniök nem kell,
 Mehetnek, ha küldöm, titkos üzenettel.
 Drága kincset, ékszert cselédjével hozat,
 Mind az ötnék ruhát, diszeset és sokat.
 Meghagyta, hogy mindezt vigye oda nekik,
 Részét abból titkon kapja ki mindegyik.“
 A holdarcu lányok szép ötéhez mén el,
 Szép szavakkal nyelvén, rakva kincscsel, pénzzel.
 Lányoknak az ékszert, a sok kincset, ruhát
 Világ hőse *Zúlzer* nevében adá át.
 Egyik cseléd-lány a holdarcuhoz így szólt:
 „Kettőnk hallatára közöld velem titkod,
 Másképen a titok nem őrizhető meg,
 Három közt nincs titok, négy ember már tömeg.
 Tiszta-lelkű okos, ha *Zúl*-nak van titka,
 Hős uradnak mondd meg, egyedül rám bizza.“
 Maguk közt a lányok így szólottak: „Ime,
 Hálónkba jó szépen az oroszlán híme.
Ruddbé-nak s *Zúl*-nak kívánsága most már
 Beteljesül végre s reánk boldog sors vár.“
 A fekete-szemű kincstárnok megtére,
 A sáh udvarában *desztur*⁴⁶⁾ tisztet végze.
 Az ígésző szépről amit mondtak neki,
 Azt titkon a hősnek mind elismételi.
 A rózsás kertbe most maga ellátogat,
 S fölkeresi ott a kábuli lányokat.
Ruddbé cselédi *Zúl* ügyét megértve,
 Hogy szerelmi lángtól nincs nyugalma, éje:
 A *tarázi* lányok, *periarcu* szépek,
 Eljöttek és rája égi áldást kértek.
 Lányoktól a *desztan* igaz választ kére:
 A karsu ciprusnak milyen teste, képe?

Milyen arca, szava, milyen szive, lelke,
 Jó-magának vajjon méltó társat lelne?
 „Mondjátok el nekem úgy a valót, mint van,
 Ne álúton csalfán, beszéljeteK nyiltan.
 Ha igazat szóltok arról, amit kérdek,
 Igazmondás bérét bőven ontom néktek;
 De ha gonosz szátok tán hazudni merne,
 Dühös elefánttal tiportatlak szerte.“
 Az öt lánynak arca hol piros, hol zöld lett,
 Lábánál a hősnek csókolák a földet.
 Közülök az egyik, mely kisebb volt évre,
 Szives vala *Zál*-hoz s beszédhez is érte,
 Szólt: „A kerek földön, ha van anyaszülött,
 Ki világot látott híres nagyok között,
 Termetre és arcra *Zál*-lal ő nem ér fel,
 Nem szive és lelke, szava s elméjével.
 De vitéz hős lovag, ha van mégis egy tán,
 Termetes oroszlán, ki melléd áll méltán:
 Az csak a széparcu *Rudábe* lehetne,
 Ki mint ezüst ciprus oly karesu termetre.
 Tetőtől a talpig jázmin ő és rózsza,
 Mintha ciprus-lombra *Zohejli* ⁴⁷⁾ fényt szórna.
 Bortól cseppen, hinnéd, piros arcát látva,
 Sötét fürteire azt mondanád: ámbra.
 Szép fejének ezüst kupjáról lefüggnek
 Rózsapiros arcra leskelődő fürtök.
 Fürtös feje pézsma s ámbrával van festve,
 Rubin s drága kővel áttörve a teste.
 Sötét pézsma fürti sora olyan sűrű,
 Azt mondanád róla: gyűrű hátán gyűrű.
Siná-ban ⁴⁸⁾ sem találasz olyan bálványt mint e'
 Fiastyúk s a hold is őt imádják szinte.“
 A lányokhoz fordul a hős és megszólal,
 Szól hozzájuk nyájas enyelgő szép szókkal:
 „Hol lelek most gyógyírt, tanácsokat kérem,
 Hogy juthatok hozzá, mely útra kell térnem?

Tele van a szívem az ő szerelmével,
 Az ő arcát látni hogyan érhetném el?“
 Szólt az egyik cseléd: „Ha engeded, urunk,
 A ciprus-termetű kastélyába futunk,
 S a nagy *pehlerán*-nak keresünk mi utat,
 Melyen ő a fényes holdarcuhoz juthat.
 Furfangot, cselt szövünk, mit csak lehet tennünk,
 De irántad azért nincs ravaszság bennünk.
 Hálódba kerítjük göndör pézsma fűrtit,
 S *Szám* fiának ajka csók árjában fürdik.
 Hálóval kezekben járj alá fel ottan,
 Magas várlak előtt, fényes csarnokokban.
 Dobd a hálót⁴⁹⁾ bátran fel a bástyafokra,
 Hős oroszlán, örvendj, bárányod lesz fogva.
 Amig aztán tetszik, élvezettel nézzed,
 Meglesz a mit mondánk, nagy öröm lesz részed.“

4. A cselédek visszamennek Rudábéhoz.

Elmentek a lányok, *Zál* is haza tére,
 Hosszú volt az éje, kinyult majd egy évre.
 Megjöttek a szépek a vár kapujához,
 Mindenik kezében két szép rózsafát hoz.
 Meglátván a kapus, zsörtölődni kezdte,
 Mogorva volt szive, haragos a nyelve.
 „Mért maradtok kívül ilyen késő estve?
 Csodálom, mert eddig egyitők se tette.“
 Habozva, pirulva feleltek a lányok,
 A vén kapus előtt szívszorulva álltak.
 „A mai nap szintén, mint a többi, olyan,
 Gonosz *div*⁵⁰⁾ nem kísért rózsalugasokban.
 A szép tavasz minket a ligetbe hívott,
 Szedtünk piros rózsát, illatos jácintot.“
 A vén kapus szóla: „A mai nap dolgát
 Ne vegyék oly módon, amint eddig szokták,

Amikor *Zál* lovag *Kábul*-ban még nem járt,
 Sátrak s katonákkal nem fedte a határt.
Kábul dicső ura ki-kijár a várból,
 Nem látjátok menni hajnal hasadáskor?
Zál sátrába megyen, egész napon jó-megy,
 Őszinte és igaz barátja a hősnek.
 Ha rózsával kézben megtalálna, tudom,
 Földig sujtna rögtön, helyben ott, az úton.“
 A *tarázi* lányok a csarnokba léptek,
 Leültek s így szóltak a holdarcu szépnek:
 „Oly ragyogó napot nem láttunk mi soha,
 Rózsapiros arca, tiszta fejr hajja.“
Rudábé-nak lángolt szerelemtől szive,
 Hogy meglátja arcát remélte és hitte.
 Az öt lány az ékszer, kincseket kirakta,
 Vallatta *Rudábe* apróra és nagyra.
 Szive ügyét *Zál*-lal hogyan végezzék el,
 Mi jobb, látni őt, vagy betelni nevével?“
 Mihelyest a *perik* illő helyet láttak,
 Siettek felelni a holdarcu lánynak:
 „*Zál* a kerek világ egyetlen vitéze,
 Nincsen párja illem s méltóságra nézve.
 Ciprussal a versenyt termete kiállja,
 Méltóságra, bájra királyok királya.
 Illatos és szines, mint fatörzs megterme,
 Derekában karcsu, széles, erős melle.
 Gyönyörű két szeme két narciszként ragyog,
 Klárisok az ajki, pirosak az arcok.
 Keze, karja szép, mint hímoroszlán lába,
Móbed-lelkű⁶¹) okos, sáhi méltósága.
 Őszbe borult fejr hajja minden szála,
 E hibája van csak, de szép az is nála.
 E *pehleván* arca és a fürtök rajta
 Piros rózsa ezüst gyűrűkbe foglalva.
 Azt mondanád, tudom, így kell lenni ennek,
 Lángjaid különben tán nem növekednek.

Szembe lehet veled, azt ígértük neki,
 Mikor elment, szíve reménynyel volt teli.
 Találj ki most módot, fogadni vendéged,
 Mi hirt vigyünk, mondjad, szót fogadunk néked."

Szólt viszont *Rudábe* ciprus-termetükhöz:

"Szavatok most egész más véleményt tükröz.

Az a *Zál*, kit egykor madár-neveltjének

Őszbe borult aggnak gúnynyal nevezétek,

Annak most az arca *ergeráni* rózsza,

Szép termetű hősről szól nyelvetek róla.

Engemet előtte leirtatok szépen,

Kedvezőn szóltatok jutalom fejében."

Ily szavakat ejte s mosoly lepte ajkát,

Lángban égett arca, mint a piros gránát.

Igy szólt, aztán egyet cselédei közül

Bizodalmas uton elkülde hirnökül.

"Menj ma este hozzá, örvendetes hirrel,

Szám fiának *Zál*-nak üzenetem vidd el:

"Ohajtásod meglett, légy hát tetterre készen,

Jer s legeltesd szemed a holdarcu szépen."

Urnőjéhez így szólt a cseléd meghittén:

"Illő fogadásra legyen rendben minden.

Megadá az isten, amit szíved kére,

Adja is, hogy ennek boldog legyen vége."

Rudábe most gyorsan rendezkedni készül,

Titkon tartva mindent övéi szemétül.

Ragyogott kastélya, mint tavaszi éden,

Nagyok képeivel⁵²⁾ diszítve volt szépen.

Sinai fény,⁵³⁾ pompa kápráztatott benne,

Arany edényeket raktak díszes rendre.

Bort, pézsmát és ámbrát vegyítették össze,

Akhát, smaragd kövek löveltek fényt közbe.

Ergerán és nárcisz, ibolya és rózsza,

Jázmin bokr, liljom diszelegtek sorba.

Arany billikomok, türkizekkel rakva,

Rózsavíz volt töltve arany poharakba.

Ragyogott a kastély, mint a napnak fénye,
 Illatának árja felcsapott az égre.

5. Zál elmegy Rudábéhoz.

A ragyogó nap már bejárta nagy útját,
 Csukva van az ajtó, eltették a kulcsát.
 Álnok szolgáló-leány *Szám* fiához mégyen,
 „Jöhetsz bátran, szóla, vár az úrnőm készen.”
 Megy az ifjú gyorsan a várkastély felé,
 Szívét — a mint illet — kéjlángja tüzelé.
 Sötétszemű lányka ház erkélyén várta,
 Hold fényében rezgett, mint a karsu nyárfa.
 Midőn *Szám*-nak fiát közeledni látta,
 Epedéssel nézte a szerető lányka,
 Ily szavakat ejte rubinajkát nyitva:
 „Isten hozott téged, hős apának ifja!
 Minden jókkal áldjon, világoknak ura,
 Merre jársz, az ég ott boruljon az útra.
 Szolgálómra áldás, ahogy leirt téged,
 Tetőtől a talpig szakasztott a képed.
 Arcodtól az éj is fényes napra fordul,
 Lángra gyúl a világ drága illatodtul.
 Sátorodból hozzám gyalog jöttél, nemde?
 Két királyi lábad nem fáradt el benne?”
 Erkélyről a *desztán* e beszédet hallván,
 Felnézett s elámult a lány fényes arcán.
 A háztető ottan fényben úszott tőle,
 Rubinpiros fénye szétáradt a földre.
 Így válaszolt neki: „Te holdarcu szépem,
 Föld útól téged égi áldás érjen.
 A csillagos égre hányszor néztem estve,
 Hányszor sóhajtoztam, teéretted esdve,
 Egek nagy urához hányszor esengettem,
 Mutassa meg titkon szép arcodat nekem.

Nyájas szavaid most túlboldoggá tesznek,
 Édes hangod hallva, az üdvösség lep meg.
 Mutass hozzád utat, hogy menjek fel, innen,
 Mért légy az erkélyen, mért legyek én itt lenn? "
 Szólt a *periarcu* s föltekinte rája,
 Éjsötét hajfürtit feloldá a lánya.
 Fekete hajának gördületes fürte
 Feloldva leomlott s pénzmaárban fürde.
 Fürt után fürt omlott, fodros kigyó másán,
 Láncszem után láncszem gördült alá vállán.
 Magas bástya-fokról hullámokban omli
 Egész le a földig haja sötét fodra.
 Felülről megcsendült *Rudábé*-nak hangja:
 „Hős *pehleran* ifjú, ne habozzál, rajta.
 Kapaszkodjál gyorsan, nyujtsd előre tested,
 Oroszlán melledet s kezedet rá vessed.
 Sötét hajam végét fogd kezedbe gyorsan,
 Én adom a hálót, fogd és jere nyomban.“
 Zált a holdasarcu bámulatba ejtve,
 Mély sóhajjal felett elfogódott keble.
 Pézsmás haja fürtét csókokkal tetézte,
 Arájának csókot így küld az erkélyre.
 Aztán így szólt hozzá: „Nem illenék, nem, nem,
 Ne add azt a napot, ne add, ég, megérnem,
 Amelyen én, édes, kezét terád fognék,
 Hogy beteg szivedbe lándsát verjek én még.“
 Aztán hurokvető kötelét⁵⁴⁾ felkapja
 Feldobja és szótlan kapaszkodik rajta.
 Az erkély szögletjén fönnakad a kötél,
 S Zál azon a földről az erkélyre fölér.
 Mihelyest az ifjú az erkélyre ért fel,
 Jött a *periarcu* s üdvözölte hévvel.
 Kezeit a hősnek kezeibe fogva,
 Ittasult a kettő szerelem-mámorba.
 A magas bástyáról leszállottak ketten,
 Kéz nyugodt a kézben, magasztosult kedvben.

Szinaranyval írott képesarnokba mentek,
 Hol királyi fényben ragyogtak a termek.
 Díszben állott minden, édeni fény, pompa,
 Égő szövétnekkel lányok álltak sorba.
Zál amint meglátta, ámulattal nézte,
 Honnan ered arca s haja csodás fénye?
 Fülön-függő, nyaklánc, aranyos karékkal,
 Drága kövek gyöngygyel, mely édennel ér fel.
 Két ragyogó arca tulipán a réten,
 Göndör haja fürti hullámozottak szépen.
Zál maga is díszben nagy feltűnést keltett,
 Méltán foglalt helyet a holdarcu mellett.
 Kardkötőről diszes tör függött a mellén,
 Rubin koronája ragyogott a fején.
 Gyönyörködve nézett *Rudábe* a hősré,
 Olyan mohón nézte, majd nézni se győzte:
 Szép természet, karját, ökle buzogányát,
 Melylyel, miként selymet, zuzott össze sziklát,
 Lángoló szép arcát, mely tűzbe hoz lelket,
 Minél inkább nézte, több-több tüzet keltett.
 Nem volt vége csóknak, mámorító bornak,
 Szerelem s bor együtt édes élvbe forrtak.
 A holdarcu 'széphez szólt az ifjú mostan:
 „Ezüstkeblű ⁵⁵⁾ kincsem, pénzsmahaju holdam!
 Ha *Minucsehr* ⁵⁶⁾ hallja, amit mi most teszünk,
 E dologban, tudom, nem ért egyet velünk.
Nerimáni Szám is haragra gyúl majdan,
 Rám emeli kezét, boszút állni rajtam.
 De örökké nem tart a lélek s a test sem,
 Megnyugszom, ha fel kell szemfedőmet vennem.
 Eskümet a legfőbb bíró előtt mondom,
 S ezt az örök esküt soha fel nem bontom.
 Forró imádsággal isten elé megyek,
 Mint ájtatos hívő kérek tőle kegyet,
 A föld ura s *Szám*-nak oszlassa szivébül
 Haragját és mérgét, mely ellenem készül.

A föld alkotója megadja mit kérek,
 S világ előtt nyiltan mondlak feleségnek.“
Rudábe is szóla: „Esküszöm én szintén
 A vallás és hűség istenének színén:
 Kivüled más nem lesz szívem *padisáhja*,⁵⁷⁾
 Világ alkotója legyen tanum rája:
 Világ *pehlerán*-ja *Zál* lesz párom méltán,
 Mert korona s hirnév ragyog halántékán.“
 Növekedett folyton szerelmüknek tüze,
 Szenvedélyük lángolt, józan ész elüze.
 Míg a hajnal pirját felölté a vidék,
Zál-nak sátorából dob pergése hangzék.
 Búcsút monda *Zálzer* a széparcu holdnak,
 Búcsúölelésül egy kebellé forrtak.
 Szemeik pilláit áztaták könnyecseppek,
 Gyorsan kelő napnak szemrehányást tettek.
 „Föld ragyogó éke, adj csak még egy percet,
 Nem kellett volna még ily hamar fölkelned.“
Zál kötélén újra le a földre szálla,
 A kastélyban maradt üdve, boldogsága.

Persából fordította : DR. ERÖDI BÉLA.

JEGYZETEK.

1) *Zál és Rudábe* szerelme, a Sáhnáménak e kedves idylli epizódja folytatását képezi azon részletnek, mely e folyóirat tavalyi folyamában: *Zál, Rusztem atyja* címen megjelent. *Zál* vitéz, az őszhajú ifjú, beútatza atyja hűbéres országait, s elmegy Kabulba is, hol az arab eredetű, divlelkű, istentelen *Zohák* sáh törzséből való *Mihráb* fejedelem uralkodik. *Mihráb* a persa sáhval és néppel nem levén egy valláson, pogánynak, bálványimádónak tartják őt és bizalmatlansággal, tartózkodással vannak iránta. *Mihráb* nak van egy rendkívül szép leánya, *Rudábe*, ki iránt *Zál* vitéz, aki a lány szépségét dicsőíteni hallá, szerelemre gyúlad, bár a leányt nem látta. *Mihráb* viszont magasztalólag szólva leánya előtt *Zál*-ról, a hősnek dicsőítése *Rudábe* szívében is fölébreszti a szerelmet az ifjú iránt. Mindketten epednek egymásért és találkozásra gondolnak. A lány ezt ügyesen kieszelve, találkoznak és szerelmük lángoló hévvel tör ki. Eddig terjed az epizódnak most közölt része. Folytatólag elmondja a költő, hogy *Zál*

a találkozás után egybehivatja jóspapjait, a *mobedekeket*, megkérdeendő tőlük, hogy atya vajjon nem fogja-e frigyét a bálványimádó hűbéres fejedelem leányával ellenezni. A *mobedekek* hosszas nógatás után azt tanácsolják neki, írjon levelet apjának, hogy beleegyezzen és a sáhnak beleegyezését is kinyerje. *Zál* megírta a levelet, ez atyját kellemetlenül érinti, minthogy megesküdtött volt fiának, hogy semmi kérését nem fogja megtagadni, de másrészt fél, hogy ezen kéressel magára vonja a sáhnak haragját. Az apa, mielőtt a dologban valamit tenne, szintén a *mobedekek*hez fordul tanácsért, és a csillagolvasókkal megjósoltatja a jövődőt. Ezek kedvezően nyilatkoznak az ügyben. Elmondják, hogy a *Zál* és *Ruddábe* frigyéből egy rendkívül hatalmas hős fog származni, kinek nem volt és nem lesz e világon párja. Ez a jóslat *Rusztemre* vonatkozik. *Szám* megőrül e jóslatnak s biztató választ küld fiának. *Zál* ezt az örömhirt tudatja *Ruddábéval*, kinek anyja *Szindokht* is megtudja lányának gondosan rejtegetett titkát s gyöngéd szemrehányásokkal illeti miatta leányát. *Mihráb* is tudomására jut a történeteknek, s nagy haragra lobban leánya ellen, félve, hogy e miatt a sáh, aki bizonyosan ellene lesz e frigynek, bosszút fog állani Kábulon. A sáhnak is hírül esett e történet, s *mobedeitől* tanácsot kér. Ezek vonakodnak feleletet adni. Ezalatt *Zál* atya, *Szám* megérkezik a sáh udvarába, hogy fia érdekében a sáh kegyét kikérje. *Minucsehr* szívesen fogadja, de mindenről engedi szólani, csak fia ügyét nincs alkalma szőnyegre hozni. Végül megparancsolja neki, hogy hadba menjen, még pedig *Mihráb* ellen, akit a földről kiirtani határozott. *Szám* enged a parancsnak és elindul *Kábul* ellen. Nagy rémület fogta el *Kábul*t e hír hallatára. *Zál* maga volt legérzékenyebben érintve; apja elé lovagol s apja szemrehányó szavai által elkeserítve, előbb bosszúsan, majd kérésleg és rábeszélőleg fordul atyjához, kit egészen ellágyít és megnyer ügyének. Az apa levelet írat a sáhnak és fiával küldi el a sáhhhoz. Mig *Zál* a követségben jár, rettegés lett urrá *Kábulban*, *Mihráb* szemrehányást tesz nejének, hogy miatta és leánya miatt kell majd elpusztulnia *Kábul*-nak. De *Szindokht* kincset visz *Szám*hoz és megengeszteli őt azzal. Ezalatt *Zál* is megérkezett a sáhhhoz, aki kegyesen fogadja legnagyobb és legkedvesebb hadvezérének fiát; jó indulattal olvassa el a levelet és nagy tiszteletben részesíti *Zált*. Kérése teljesítését feltételekhez köti. Talányok megfejtésével akarja próára tenni *Zál* értelmét és hősi tettekkel vitézségét. *Zál* mindkettőt diadalmasan állja ki; a sáh beleegyezik *Szám* és *Zál* kérésébe és örömmel indul el az ifjú hős haza felé. *Szám* fiával együtt megy az örömhírral *Kábul*-ba, hol aztán megülik *Zál* és *Ruddábe* egybekelését. Ez röviden összefoglalva tartalma az egész epizódnak, melynek e mutatvány-részlet egy harmadát képezi.

2) 3) 4) 5) *Zabulisztán* főnhatósága alatt állott tartományok.

6) *Mihrábról* fennebb az 1) jegyzet alatt volt szó.

7) A mágusok tűzimádó papok, csillagjósok és törvénytudó férfiak voltak.

8) A *mobedekek* bölcs öregek, táltosok voltak, kik jövődőléssel foglalkoztak.

9) *Zohák* arab eredetű király volt, aki 1000 évig uralkodott Irán trónján. Borzalom és rémület terjedt el az ő uralma alatt a nap országában. Erőszak, erkölcstelenség, igazságtalanság, a jók üldözése kapnak lábra. Mig végre

Feridun megszabadítja a világot e gonosz szörnytől. Élve elfogja és elviszi *Demavend* tűzhányó hegyre, s ott egy irtóztató sziklaüregebe örök életre, örök gyötoremre leláncolja. Minthogy *Zohák* a gonosz szellemmel, *Ahrimán*-nal állott szövetségben, magát is divnek, gonosz léleknek tartották, utódai azért divter-mészetűeknek is mondatnak.

¹⁰⁾ *Desztán* vitéz, hős jelentéssel bír. Ez a név rövidítése a *Desztan-i-zend* névnek, melylyel *Zál* vitézt még a *Szimurg* nevű csodás madár ruházta föl, mikor visszaadta atyjának.

¹¹⁾ Azaz, a ki méltóságosabb volna magatartásában.

¹²⁾ A labdajáték nagyon szokásban volt Persiában. A labdajáték gyakran fordul elő hasonlatul a persa költőknél.

¹³⁾ A platán igen gyakori kép a sugár deli termet jelölésére.

¹⁴⁾ A szép arcot legmagasabb fokban a paradicsomhoz, édenhez szokták hasonlítani a keleti költők.

¹⁵⁾ Szintén igen gyakran előforduló és találó hasonlat.

¹⁶⁾ A keleti költők a szemöldnek ivét nagyon gyakran hasonlítják a nyílnak ivéhez, melynek megfeszített hurjairól a gyilkos nyílvevesszőhöz hasonlóan szoktak a gyilkoló tekintetek szétlövelleni. A *tarázi* nyílat gyakran használja Firduszi hasonlatul, minthogy ezen nyílak ívei feszültek legmerészebben, legkecsesebben. *Taráz* város, Turkesztánban, lakóinak szépségéről s kitűnő nyílairól volt híres.

¹⁷⁾ *Zál* szerelemre lángol *Rudábe* iránt csupán szépsége hallatára, bár nem látta képét. Ugyanigy járt *Rudábe* is. Hasonló eset nagyon gyakori a keleti költőknél. Így gyúlnak egymás iránt szerelemre *Leila* és *Medsnun*, így a fülemile és a rózsa.

¹⁸⁾ *Pehlerán* hős, vitéz.

¹⁹⁾ A királyi hatalom jelvényei közé tartozott nemcsak a trón, korona, hanem a pecsétygyűrű is.

²⁰⁾ *Míhráb* és népe, amint már az ¹⁾ jegyzet alatt láttuk, bálványimádónak tartott a tűzimádó persák által.

²¹⁾ Divimádó, a gonosz lélek, *Ahrimán* (Ármány) imádója.

²²⁾ Itt is az az elmélkedő kitérés, reflexio fordul elő, mint a Sáhnáme számtalan helyén, midőn a költő a helyzetet alkalmasnak tartja arra, hogy azon elmélkedjék.

²³⁾ Kedvelt kép a keleti költőknél gyöngyökhöz hasonlítani a fehér fogakat, melyek beszéd vagy mosolygás közben mintegy fényt lövelnek vagy gyöngyként szóródnak.

²⁴⁾ ²⁵⁾ *Ezüst-keblű* és *rózsa-arcu* a legkedveltebb hasonlatok közül valók.

²⁶⁾ Itt különösen a sinai képcsarnokokra gondol a költő, melyekben a legszebb festmények voltak abban a korban. A keleti költők gyakran említik a sinai festményeket.

²⁷⁾ Az elefántot rendszeren a béke jelzéseül ellentétbe helyezik az oroszlánal, mely a harcnak jelképeül szolgál.

²⁸⁾ Szintén gyakori kép.

²⁰⁾ *Ergevdn*, *Syringa persica*, orgona, biborpiros virággal.

³⁰⁾ Gránátvirág, gránátalma sűrűn használt hasonlatok.

³¹⁾ Ugyanolyan reflexio, minővel már előbb találkoztunk s másutt is gyakran található a Sáhnámében.

³²⁾ Ármány, *Ahriman*, a gonosz szellem, a sötétség fejedelme, ellenlábasa *Ahuramazddé*-nak, (Ormuzdnak), a jó istennek, a világosság urának.

³³⁾ Itt *Firduszi* a persa *pervin* szót használja a plejádok megnevezésére, másutt az arab *szurejja* szót.

³⁴⁾ ³⁵⁾ Lásd a ²⁾ ³⁾ és ⁴⁾ számú jegyzeteket.

³⁶⁾ *Khaver* Napryugat alatt itt Persiát érti, mely Kabultól nyugatra fekszik.

³⁷⁾ *Zált* gyermekkorában atyja kitétette a sziklákra; mert a fiú ősz hajjal született, amit atyja gonosz jelnek tartott.

³⁸⁾ Azaz ifjú létére ősz hajjal van megbélyegezve a természet által.

³⁹⁾ *Fugfur* címet visel a sinai császár.

⁴⁰⁾ Tehát csak hallomás volt oka szerelmének, *Rudábe* még nem látta *Zált*, csak hírből hallott szép tulajdonai gyujtották lángra szerelmét.

⁴¹⁾ *Dsadu*i, bűvészet, varázslat, boszorkányság, a keleten nagyon használt bűvészkedés.

⁴²⁾ *Ferverdin* volt a persa napévnek első hónapja.

⁴³⁾ *Piltén* elefánt-test gyakori hasonlat a szép, erős termet jelölésére.

⁴⁴⁾ *Dábul*, *Számnak* országa *Kábultól* délre esett.

⁴⁵⁾ Hold szót gyakran használják szép leány helyett.

⁴⁶⁾ *Desztur*, miniszter, vagy ügyvivő jelentéssel bír.

⁴⁷⁾ *Zohejli* Canopus csillag.

⁴⁸⁾ Sinában voltak akkor a legszebb festmények és faragott képek.

⁴⁹⁾ ³⁴⁾ *Kemend* háló, hurokvető pánya. A persa hősöknek igen használt hadi eszköze. Ezt már jó messziről dobták az ellenségre, vagy vadállatokra, hogy azzal megfogják vagy közelebb huzzák magukhoz. A persa hősök a hurokvetésben igen ügyesek voltak.

⁵⁰⁾ *Div* gonosz szellem, sátán.

⁵¹⁾ *Mobed*-lelkü = bölcs.

⁵²⁾ Az ó-korban Persiában a festészet és szobrászat nagyon fejlett állapotban volt; csak az iszlám vetett véget keleten a képző-művészeteknek.

⁵³⁾ Sinai fény a képekre és szobrokra vonatkozik.

⁵⁵⁾ L. ²⁴⁾ számú jegyzetet.

⁵⁶⁾ *Minucesehr* (a mennyei arcú) volt akkor Persiának sághja.

⁵⁷⁾ Királya.